

MEHMET ÂKİF’TE SÂDİ TESİRİ

Doç. Dr. Ahmet SEVGİ

İnsanlar bilgi bakımından eşit doğarlar. Zamanla aralarında oluşan farklar eğitim ve öğretimle ilgilidir. Yani bilgi “vehbî” değil “kesbî”dir. Gezerek görerek bilgi sahibi olunabileceği gibi okuyarak dinleyerek de ulaşılabilir bilgiye... Kanaatimizce sıralanan bu yollardan en sıhhatlisi okumaktır. İnsanlığın binlerce yıllık düşünce birikimine ulaşabilmenin en kestirme yolu kitaplardan geçer. Bir şâir, bir yazar, hatta bir düşünür olarak Mehmet Âkif de gayet tabii, gerek “doğu”dan gerekse “batı”dan birçok eser okumuş, etkilendiği birçok yazar olmuştur¹. Ancak bizce ona tesir eden düşünürler arasında en

¹ M.Âkif’in şu ifâdeleri sanırım bu konuda bir fikir verecektir:

Becihân hurrem ezânem ki cihân hurrem ezust
Âşıkam ber heme âlem ki heme âlem ezust

(Cihanda şâdlığım cihânın mahbûbumla şâd olduğundandır. Bütün âleme âşıkım, çünkü bütün âlem ondan ibârettir) diyen Sâdî-i Şîrâzî hakkında ne perestîşkârâna bir hürmet beslersem,

Ve alâ tefennüni vâsıfihî bi-hüsnihî
Yefne’z-zemânu ve fihi mâlem-yûsafu

(Güzelliğini vasfedenlerin bunca taaddüd ve tenevvuuna rağmen, zaman fenâ buluyor da tarif edilemeyen bütün vasıflar hâlâ onda, Hz.Peygamberde kalıyor) diyen İbni Farız’a karşı rûhumda ne büyük bir incizâb duyarsam,

Ey ki beher câ huzûr kerde benâmî dîger
Hem Arabî râ İlâh, hem Acemî râ Hudâ

(Ey her yerde başka başka nâmlarda hâzır, hem Arabînin, hem Fârisinin hudası olan Allah) tehlîl-i ârifânesiyle cihân-ı şî’rin berterin tabakatına yükselen Feyzî-i Hindî’ye nasıl hayran olursam,

Gerçi cânândan dil-i şeydâ için kâm isterim
Sorsa cânân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedir

(Gerçi sevgiliden deli gönlümün muradını yerine getirmesini istiyorum, ama sevgili sorsa, deli gönlün muradının ne olduğunu bilmem.) neşîde-i lâhûfîsiyle aşkındaki kemâl-i fevka’l-hayâli duyuran Fuzûlî’yi ne kadar seversem... Lamartin’i

başta, “BOSTAN” ve “GÜLİSTAN” adlı eserleriyle tanıdığımız şarkın büyük dehâsı SÂDÎ gelmektedir...

Mehmet Âkif, daha Ortaokulda iken ders kitabı olarak Sâdî'nin “Gülistan”ını okuyup ezberlemişti. Gerçi o yaşta “Gülistan”ı pek anlayamamıştı Âkif. Ancak yaşı ilerledikçe ezberindeki hikâye ve beyitleri hatırlıyor, hatırladıkça da eserin büyüklüğünü kavırıyordu.

Âkif 1898'de yazdığı ilk şiirlerinden birinde Sâdî'nin, şiiri hikmetle karıştırarak hakîkatin sözcüsü hâline getirdiğini, “Gülistan”ın aradan yüzyıllar geçmiş olmasına rağmen bugün hâlâ solmayan bir gül bahçesi olduğunu ifade eder:

Şu üstâd-ı irfân-penâhın bugün
Hakîkatte şâkirdiyiz biz bütün
Mürebî-i efkâr-ı ümmet odur
Eden halka tadrîs-i hikmet odur
Odur şiiri hikmetle mezceyleyen
Odur şiir nâmıyla hakkı söyleyen
“Gülistan”ı hâlâ hazân bilmiyor
Safâ-yı rebîsi eksilmiyor².

Ziyâ Paşa'nın, “Harabat Mukaddimesi”nde Sâdî'yi “efser-i fazîlet” diye niteleyerek:

“Bir kimse okursa “Bûstan”ı
Anlar o zaman nedir cihanı”

demesi Âkif'te “BOSTAN”ı da okuma hevesi uyandırır. Ispartalı Hakkı'nın “Senin için Bostan'ı okumamış olmak âdetâ rezâlettir” sözü

de o kadar sever, o kadar hürmetle, o kadar iştîyâkla yâd ederim. (Bkz. H.Basri Çantay: Âkifnâme, İst.1966, s.60.)

² Bkz. Eşref Edip: Mehmet Âkif-Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları, 2 cild, İst.1939, s.198.

onun bu hevesini kuvveden fiile çıkararak “Bostan”ı defalarca okumasını ve o küçük hikâyeler üzerinde saatlerce düşünmesini sağlar. Fakat Mehmet Âkif hâlâ Sâdî’yi ve eserlerini tam mânâsıyla anlamış değildir. Yani Âkif, Sâdî’nin büyüklüğünü takdir ediyor ama sanatının sırrını bir türlü çözemiyordu. Nihâyet o, Alexandr Dumas Fils’in “La Dame Aux Camelias” adlı eserini okurken baş taraflarında yer alan “Ufak bir mevzudan büyük netîceler çıkarma, herşeyin az şeyde olduğu” gerçeğini görür. Artık Sâdî’nin sanatındaki sırrı çözmüştür. İsterseniz olayı Âkif’in kaleminden takip edelim:

“Garplıların, bilhassa Fransızların edebiyatını da biraz anlamak için o lisandaki mârûf eserleri okurken La Dame Aux Camelias’ya sıra geldi. Müellif kitabın baş taraflarında diyordu ki: “Hakîkat, üzerinde işlemekte olduğum bu kadar ufak bir mevzûdan o kadar büyük netîceleri çıkarmak isteğim benim için bir cüret görülecektir. Lâkin ben herşeyin az şeyde olduğuna kâni olanlardanım: Çocuk küçük, fakat kendisinde koca bir insan mündemic; beyin daracık lâkin mütefekkireyi ihtiva ediyor; göz bir noktadan ibâret, bununla beraber fezâları muhîf”.

Bu satırları okur okumaz Sâdî’deki sırrı-ı sanatı anladım: Demek büyük hikmetler göstermek için uzun uzun vak’alar tertip etmeğe lüzum yokmuş. Her gün görülen, her gün görüldüğü için hiç nazar-ı dikkati celbetmeyen hâdiseler bir lahza-i im’ân önünde nâmütenâhî mevzûlar teşkil edebilirmiş”.³

Mehmet Âkif’in Sâdî’den ne kadar etkilendiğini gösteren bir başka delil de onun Servet-i Funûn dergisinin açtığı bir ankete verdiği cevapta görülmektedir:

“Nazımla, bugün yürümek istediğim gâye, rezâil-i içtimâiyemizi ortaya koyup, halkı bunlardan tenfire çalışmaktır. Zâten

³ Bkz. M.Âkif Ersoy: Kur’ân-ı Kerîm’den Âyetler (Derleyen: Ö.R.Doğrul) İst.1976, s.255-256.

şiiire, Sâdî meslekini taklit ile başlamıştım”; “Acemlerden Sâdî’yi pek çok okudum. Öyle zannederim, en çok tesiri altında kaldığım edib, Sâdî olacaktır”⁴

Peki bu tesirin “SAFAHAT”taki izleri nedir? Sâdî tesiri Âkif’in şiirlerine ne ölçüde yansımıştır?..

“SAFAHAT” incelendiğinde, Sâdî’den “direk” veya “dolaylı” birçok etkinin olduğu görülür:

Âkif’in, “Durmayalım”, “Azim” ve (“Fatih Kürsüsünde” adlı manzum eserinde geçen) “Kalenderle Tilki” hikâyeleri Sâdî’den tercümedir. Âkif’in bazan Sâdî’den aldığı bir beytin gölgesinde manzûmeler yazdığı da olur. “Acem Şahı” ve “Geçinme Belâsı” adlı şiirleri bu tip örneklerdir. Yine onun “GÖLGELER”de yer alan şu kıt’ası da Sâdî’den tercümedir:

Bahâr olmuş çemenler, lâleler, güller bütün bitmiş;
Gülüm, bir sensin ancak bitmeyen hâlâ şu topraktan.
Rebîî bir bulut şeklinde ağlarken mezârında,
Nihâyet öyle yağ döksem ki, artık sen de fişkırsan⁵.

Şimdi bir mukâyese imkânı vermesi bakımından M.Âkif’in, SÂDÎ’den tercüme ettiği -tercümelerin hem serbest hem de genişletilmiş olduğunu belirtelim- “DURMAYALIM”, (Mukâyese için bkz. Şeyh Sâdî-i Şirâzî: BOSTAN ve GÜLİSTAN, (Tercüme eden: Kilisli Rifat Bilge) İst.1968, s.279-281). “AZİM”, (Mukâyese için bkz.A.g.e, s.122-123) ve “KALENDERLE TİLKİ” (Mukâyese için bkz. A.g.e, s.111) hikâyelerini sunuyoruz.

⁴ Bkz. Fevziye Abdullah Tansel: Mehmet Âkif Ersoy, İst.1973, s.20.

⁵ Mehmet Âkif Ersoy: SAFAHAT, İst.1973, s.496.:

DURMAYALIM

Sâ'dî diyor ki: “Bir gece biz kârbân ile
Âheste-seyr iken yolumuz düştü çöle,¹
Sür’atle tayy için o beyâbân-ı vahşeti,
Hep yolcular fedâ ederek istirâhati,
Gitmektelendi. Bir aralık bende meyşe tâb
Hiç kalmamış ki düşmüşüm artık zebûn-i hâb.²
Âvâre bir piyâdeyi bekler mi kâfile?
Nâçâr şedd-i rahl edecek tâ be-merhale.³
Durmuş, diyordu, bir de uyandım ki, sârban:
“Kalk ey zavallı yolcu, uzaklaştı kârbân!
Uykum benim de yok değil ammâ bu deşt-zâr
Ârâmgâh olur mu ki bin türlü korku var?
Ser-menzil-i merâma varır, durmayıp giden;
Yoktur necât ümîdi bu çöller geçilmeden.
Heyhât, yolda böyle düşen uyku derdine,
Hep yolcular gider de kalır kendi kendine!”⁴
Vak’a hiçbir şey değildir; haklısın, lâkin düşün.
Başka bir düstûr-i hikmet var mı, insâf et, bugün?”⁵

¹ Şeyh Sâ'dî diyor ki: Bir gece biz kervanla yavaş yavaş giderken yolumuz bir çöle uğradı.

² O vahşî çölü çabucak geçmek için bütün yolcular, rahatlarını feda ederek gidiyorlardı. Fakat bende yürümeye takat kalmadığı, uyku da bastırıldığı için düşüp kalmışım.

³ Bir kervan, konak yerine varıncaya kadar ister istemez yürümeğe mecburdur. Serseri bir piyadeyi bekler mi?

⁴ Bir de uyandım ki başucumda duran deveci şöyle diyordu: “Hey zavallı yolcu, kalk kervan epeyce uzaklaştı. Benim de uykum var amma bu çöl, istirahat yeri olur mu? Burada bin türlü tehlike ve korku var. Durmayıp giden, meramı menziline vâsıl olur. Bu çöller geçilmeden kurtuluş ümidi yoktur. Yolcular, yürütür, gider, senin gibi uyku derdine düşenler ise kendi kendine ve tehlikeye maruz bir halde kalır.”

⁵ Ey okuyucu; naklettiğin vak’a hiçbir şey değil, diyecek olursan haklısın. Lâkin insaf ederek düşün ki bugün başka yapılacak hikmetli bir hareket var mı?

Varmak istersen-diyor Sâ'dî-eğer bir maksada,
Tuttuğun yollar tükenmekten muarrâ olsa da;
Şedd-i rahl et, durmayıp git, yolda kalmaktan sakın!
Merd-i sâhib-azm için neymiş uzak, neymiş yakın?⁶
Hangi müşküldür ki, himmet olsun, âsân olmasın?
Hangi dehşettir ki, insandan hirâsân olmasın?⁷
İbret al erbâb-ı ikdâmın bakıp âsârına:
Dağ dayanmaz erlerin dağlar söken isrârına.⁸
Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:
Fevc fevc akmakta insanlar bütün müstakbele.⁹
Nehr-i feyzâfeyz-i insâniyyetin âhengine
Uymadan, kaabil değildir düşmemek bir engine.¹⁰
Menzil-i maksûda varmazsın uyumazsan eğer...
Var mı bak, yollarda hiç bîdâr olanlardan eser?¹¹
İşte âtîdir o ser-menzil denen ârâmghâh;
Kârbân akvâm; çöl mâzî; atâlet sedd-i râh.¹²
Durma, mâzî bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir;
Git ki, âtî korkusuzdur, hem ne kudsî hâktir!¹³

-
- ⁶ Sa'di diyor ki: Bir maksada varmak istiyorsan tuttuğun yollar; bitmez, tükenmez olsa da yükünü bağla, durmadan yürü, yollarda kalmaktan sakın. Azim ve teşebbüs sahibi bir kimse için uzak ve yakın nedir?
- ⁷ Himmet sarf edilince hangi zorluk kolaylaşmaz? Hangi dehşetli hal, insandan çekinip korkmaz?
- ⁸ İkdâm ve sebat sahiplerinin eserlerine bak da ibret al ki cidden erkek olanların dağlar söken azmine dağlar da dayanmaz.
- ⁹ İşittiğin sesler; uyutucu ninni değil sa'y ve gayret âlemlerinin yer yer kabaran velvelesidir.
- ¹⁰ İnsanlar, coşkun bir nehir gibi istikbale akıp gitmektedir. O coşkun nehrin akışındaki âhenge uymadan bir engine düşüp boğulmamak kabil değildir.
- ¹¹ Uyanmazsan maksudun olan menzile varamazsın. Bak ki uyanık olanlardan yollarda bir eser var mı?
- ¹² Menzil-i maksut denilen istirahat yeri; istikbaldir. Kervan insan kayimleri, çöl mazi, tembellik de yolun mâniasıdır.
- ¹³ Durma ki mazi, dehşetli bir dikenliktir. Yürü ki istikbal, korkusuz ve mübarek bir topraktır.

Çok şedâid iktihâm etmek gerektir, doğrudur...
 Vehleten âvâre bir seyyâhı yollar korkutur;
 Korku, lâkin, azmi te'yîd eylemek îcâb eder.¹⁴
 Kurtulursun şedd-i rahl etmiş de gitmişsen eğer.¹⁵
 Çünkü düşmüşsün hayâtın –ezkazâ- feyfâsına,
 Gitmen icab eyliyor tâ menzil-i aksâsına.¹⁶
 Düşmemek mâdem elinden gelmemiş evvel senin,
 Ölmeden olsun mu, ey miskin, bu çöller medfenin?¹⁷
 İntihâr etmek değilse yolda durmak, gitmemek,
 Âsûmandan refref indirsin demektir bir melek!¹⁸
 “Leyse lil-insân-i illâ mâ seâ” derken Hudâ;
 Anlamam hiç meskenetten sen ne beklersin daha!¹⁹
 Davran artık kârbânın arkasından durma koş!
 Mahvolursun bir dakikan geçse hattâ böyle boş.
 Menzil almışlar da yorgun, belki senden bîmecâl!
 Belki yok, elbette öyle! Sen ne etmiştin hayâl²⁰
 Şöyle gözden geçse bir hilkat temâşâ-hânesi:
 Çıkmıyor bir zerre fa’âliyyetin bîgânesi.²¹
 Âsümanî, hâkdânî cümle mevdûdât için
 Kurtuluş yok sa’y-i dâimden, terakkîden bugün.²²

¹⁴ Evet, birçok meşakkate katlanmak gerektir. Bu doğrudur, serseri bir seyyahı yolların dehşeti korkutur. Lâkin korkuyu bırakmak azim ve teşebbüsü kuvvetlendirmek icabeder.

¹⁵ Yükünü bağlamış da ileri gitmişsen kurtulursun.

¹⁶ Madem ki hayat çölüne düşmüşsün, onun son konağına kadar gitmen lâzımdır.

¹⁷ O çöle düşmemek elinden gelmemiş, ey miskin, bari bu çöller ölmeden mezarın olmasın.

¹⁸ Yolda durmak ve ilerlememek fikrince intihar etmek değilse gökyüzünden bir meleğin sana döşek indirmesini bekliyorsun demektir.

¹⁹ Allah (Leyse lil-insani illâ mâ seâ) yani “İnsan, ancak elde etmeye çalıştığı şeyi bulur” diyorken miskinlikten ne beklediğini anlamıyorum.

²⁰ Davran da kervanın arkasından koş. Bir dakikan bile boş geçse mahvolursun. İlerlemiş ve menzil almış olanlar da belki senden yorgun ve senden mecalsizdir. Belki değil, elbette öyledir. Sen ne tahayyül etmiştin?

²¹ Yararlı şemaşahanesi dikkatle gözden geçirilirse bir zerrenin bile çalışmaya yabancı olduğu görülemez.

Yer çalışsın, gök çalışsın, sen sıkılmazsan otur!
Bunların hakkında bilmem bir bahânen var mı? Dur!
Mâsivâ bir şey midir, boş durmuyor Hâlik
Bak tecellî eyliyor bin şe'n-i günâgûn
Ey, bütün dünyâ ve mâfihâ ayaktayken,
Leş misin, davranmıyorsun? Bari Allah'tan ¹²³
(Bkz. M.Âkif: SAFAHAT, s.28-31)

AZİM

Sa'dî, o bizim Şark'ımızın rûh-u
Bir ders-i hakikat veriyor, işte meâlî
"Vaktiyle beş on kafile sahrâda
Gündüz yürüdük hep, gece bir menzile konduk
Çok geçmedi, baktım, bir adam hâsir ü
Koşmakta... Meğer eylemiş evlâdını ³
Bîçâre gidip haymelerin hepsine
Bir taş bile görmüşse, hemen oğluna ⁴

-
- ²² Hilkatın gökleri ve yeri, hattâ bütün mevcudat için daimî bir çalışmadan kurtuluş yoktur.
- ²³ Yer çalışsın, gökler çalışsın da sen sıkılmazsan otur. Bunlara karşı çalışmamak için bir bahane bulabilir misin? Yaratılmışların çalışması bir şey mi? Yaratana bile boş durmuyor, türlü türlü şüun ile tecelli ediyor. Sen halktan sıkılmak bilmiyorsan, hey Allahın kulu, bari Allahtan olsun utan da boş durma.
- ¹ Şarkımızın kemal ruhu olan Şeyh Sâdi, bize şöyle bir hakikat dersi veriyor.
- ² Vaktiyle beş on kervan halkı çölde bulunmuştuk. Gündüz yürümüş, geceleyin bir menzile konmuştuk.
Bir de baktım ki bir adam husran ve haybet içinde koşup gidiyor. Meğerse o dehşetli çölde evlâdını kaybetmiş.
- ⁴ Zavallı adam, çadırların hepsine birer birer uğramış ve evlâdını sormuş. Bir taş bile görse belki oğludur diye gidip bakmış.
- ⁵ Bîçâre baba; onu nerede bulacaksın? Derken, ciğer-pâresinin elinden tutmuş olduğunu gördüm.
- ⁶ Sevinç içinde ve sürûru gözlerinden yaş şeklinde akarak bize doğru geliyordu
- ⁷ Geldi ve deveciye: "Evlâdımı buldum, fakat nasıl buldum bilir misin?"

Âvâre peder, nerde bulursun onu?
Gördüm ki ciğer-pâresinin tutmuş 5
Lebriz-i meserret geliyor bizlere dğru,
Taşmış da gözünden akıyor şimdi sürûru!⁶
Yaklaştı şütürbâna nihayet, dedi yekten:
“Evlâdımı buldum... Nasıl amma? Onu bilsen...”⁷
Karşımda ne görsem. “O!” dedim geçmedim aslâ.⁸
Aldatsa da tahminimi binlerce heyûla ,
Azmimde fütür eylemedim, ye’si bıraktım...
Mâdâm ki dünyâdadır elbet bulacaktım...⁹
Kumlarda yüzüp, zulmetin a’mâkına daldım;
Hep rûh kesildim... Ne boğuldum, ne bunaldım.
Tevfik-i ilâhî edip en sonra inâyet,
Gördüm gözümün nûrunu karşımda nihayet.”¹⁰
İm’ân ile baksak oluyor işte nümâyan,
Sâdî bize göstermede bir meslek-i irfan:¹¹
Bir gâye-i maksûda şitâb eyleyen âdem,
Tutmuşsa bidâyette eğer azmini muhkem,
Er geç bulacak sa’y ile dil-hâhını elbet.
Zira bu şüün-zâr-ı tecellîde hakikat,
Tevfik, taharrîye; taharrî ona âşık,
Azmin de emel lâzımıdır, gayr-ı müfârik.
Olsun da emel azm ü taharrîye mukaarin;
Tevfik zuhûr eylemesin sonra... Ne mümkün!¹²

⁹ Binlerce heyûla tahminimi aldatsa da azmimde fütura düşmedim, bulmak ümidini terk etmedim. Dedim: Madem ki dünyadadır, elbet bulacağım.

¹⁰ Âdeta kumlarda yüzdüm, karanlıkların derinliklerine daldım. Ebedî bir ruh kesilip ne boğuldum, ne bunaldım. Nihayet Allahın tevfigi inayet etti de gözümün nûru evlâdımı karşımda gördüm.

¹¹ Sâdî bize bir irfan mesleği gösteriyor. Dikkatle bakacak olursak bize de görünüyor ki

Ba'zan iki üç haybet olur rehzen-i ümmid...
İnsan o zaman etmelidir azmini teşdîd...
Ye'sin sonu yoktur, ona bir kerre düşersen
Husrâna düşersen, çıkamazsın ebediyyen!
Mahkûm olarak ye'se şu bîçâre peder de,
Evlâdını şâyed o karanlık gecelerde,
Vaz geçmeş olaydı aramaktan, ne bulurdu?
Elbet biri candan, biri cânandan olurdu!¹³
(Bkz. M.Âkif: SAFAHAT, s.65-67)

KALENDERLE TİLKİ

Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar,
Arar nasbini; avdette kırdı akşamlar.
Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça,
Görür ki: yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca.
Herif ağaçta iken iniltidir işitir...
Bakar ki: bir kötürüm tilkinin yanık sesidir.
Zavallı pösteki olmuş, bacak yok işleyecek;
Boğazsa işlemek ister... Ne yapsın... İnleyecek!
Biraz geçince, kavi dişlerinde bir ceylân,
İner yakındaki vâdiye karşıdan arslan.
Yukarıda çıkmaz olur, şimdi, yolcunun nefesi;
Tabîatiyle durur hastanın da inlemesi!

¹² Bir maksat uğrunda koşan kimse, iptida azim ve teşebbüsünü sağlam tutmuşsa elbette gönlünün istediğini ergeç bulacaktır. Zira Hakkın şüûnatına tecelli-gâh olan bu âlemde tevfik-i ilâhî taharriye, taharri de o tevfiğe âşıktır. Azmin de emel, ayrılmaz bir karinedir. Emel, azim ve taharri ile birlikte olsun da tevfik zuhur eylesin, bunun imkânı var mıdır?

¹³ Bazan iki üç muvaffakiyetsizlik, ümit yolunu kapatır. İnsan o vakit azim ve teşebbüsünü şiddetlendirmelidir. Ümitsizliğin sonu yoktur. Ona bir kere düşecek olursan bir daha altından kalkamayacağın büyük bir zarara düşersin. Şu biçare baba da ümitsizliğe düşüp o karanlık gecede evlâdını aramaktan vazgeçmiş olaydı, evlâdı candan, babası da cânandan olurdu.

Yiyip şikârını arslan, dalınca ormanına:
Sürüklenir, yanaşır tilki sofranın yanına;
Doyar efendisinin artığıyle, sonra yatar.
Herif düşünmeye başlar eder de hâle nazar:
*“Cenab-ı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki:
Açım! Demekle amel-mande bir topal tilki,
Ayağına gönderiyor rızkın en mükemmelini..
O halde çekmeli insan çalışmadan elini.
Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya?
Dolaşmayan dolaşandan akıllı... Gördün ya:
Horul horul uyuyor kahpe tilki, senden tok!
Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok.
Yazık bu ana kadar çektiğim sıkıntılara!..”*

Sabah olunca, herif dağ başında bir mağara
Tasarlayıp, ededî i'tikâfa niyyet eder.
Birinci gün bakınır: yok ne bir gelir, ne gider!
İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür;
Üçüncü gün uyuşuk bir sinek olur, büzülür;
Ölüm mü, uyku mu, her neyse âkıbet uzanır;
Fakat işittiği bir sesle silkinir, uyanır:
*“Dolaş da yırtıcı arslan kesil, behey miskin!
Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin?
Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak!
Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.”*
(Bkz. M.Âkif: SAFAHAT, s.273-274)

“SAFAHAT”ın her satırında dolaylı olarak da olsa SÂDÎ tesirini görmek mümkündür, dersek fazla mübâlağa etmiş sayılmayız. Bence, Âkif’in kalemine yön veren biraz da SÂDÎ’nin “GÜLİSTAN”da yer alan şu sözleri olmuştur:

“Âdem oğulları bir vücûdun âzâları gibidirler. Çünkü aynı cevherden yaratılmışlardır. Vücûdun bir yerinde bir dert, bir ağrı hâsıl

olursa diğer âzânın kararı kalmaz. Onlar da râhatsız olurlar. Sen ki başkalarının mihnetinden keder duymuyorsun, sana insan adını vermek yakışmaz”.⁶

Gerçekten de “SAFAHAT”ta cemiyetin dertleri karşısında ağlayan, gözyaşı dökken bir şâirle karşılaşırız. Şâir:

Gitme ey yolcu berâber oturup ağlaşalım
Elemim bir yüreğin kârı değil paylaşalım

derken bütün bir toplumun acılarını terennüm etmektedir. Ve bu içtimâî ızdırabın fitilini ateşleyen de muhtemelen “SÂDÎ”nin “GÜLİSTAN”ı olmuştur.

Evet, Sâdî’nin “Bostan” ve “Gülîstan”ı nasıl ebediyyen solmayacaksa, millî şâirimiz Âkif’in “SAFAHAT”ı da bizler için kıyamete dek başucu kitabı olmaya devam edecektir. Ruhları şâd olsun...

⁶ Bkz. Sâdî-i Şîrâzî: BOSTAN ve GULİSTAN, (Tercüme eden: Kilisli Rifat Bilge) İst. 1968, s.339.